

Dr. Tolga ŐİRİN

Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Anayasa Hukuku Anabilim Dalı

Türkiye’de Anayasa Şikâyeti (Bireysel Başvuru)

**İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve
Almanya Uygulaması ile Mukayeseli
Bir İnceleme**

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	VII
ÖNSÖZ	XI
İÇİNDEKİLER.....	XV
KISALTMALAR.....	XXXV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ KISIM ANAYASA ŞİKÂYETİNİN GENEL ESASLARI

BİRİNCİ BÖLÜM ANAYASA ŞİKÂYETİNİN ANLAMI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

I. ANAYASA ŞİKÂYETİ KAVRAMI VE MUKAYESELİ HUKUKTAKİ YERİ.....	5
A. ANAYASA ŞİKÂYETİ KAVRAMI	5
1. Anayasa Şikâyetinin Terminolojik Anlamı.....	5
a. Terminolojik Köken (Etimoloji)	5
b. Türkiye Öğretisinde “Anayasa Şikâyeti” Kullanımı	6
c. Türkiye Öğretisinde “Anayasal Şikâyet/Başvuru” Kullanımı.....	8

d. Mukayeseli Hukuktaki Diğer Kullanımlar	8
e. Türkiye Anayasasındaki Kullanım: Bireysel Başvuru (Kişisel Başvuru)	9
f. Kavramsal Öneri	10
2. Anayasa Şikâyetinin Hukuksal Tanımı	11
B. ANAYASA ŞİKÂYETİNİN MUKAYESELİ HUKUKTAKİ YERİ.....	12
II. ANAYASA ŞİKÂYETİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ VE BENZER KAVRAMLARDAN FARKI.....	14
A. ANAYASA ŞİKÂYETİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ	14
1. Genel Olarak	14
2. Bir Hak Olarak Anayasa Şikâyetinin Niteliği	14
a. Anayasa Şikâyeti Bir Hak Mıdır?	14
(1) Maddi Yaklaşım ve Şekli Yaklaşım Ayrımı	15
(2) Anayasa Şikâyetinin Düzenlendiği Yer Sorunu	18
(3) Şekli Kriteria Göre Anayasa Şikâyetinin Niteliği.....	19
(4) Maddi Kriteria Göre Anayasa Şikâyetinin Niteliği. 20	
(5) Türkiye Öğretisine Göre Anayasa Şikâyetinin Niteliği.....	21
(6) Mukayeseli Hukuk Verilerine Göre Anayasa Şikâyetinin Niteliği.....	22
(7) Anayasa Altı Düzenlemelerde Anayasa Şikâyetinin Niteliği.....	23
b. Anayasa Şikâyeti Ne Tür Bir Haktır?	24
c. Anayasa Şikâyetinin Bir Hak Olarak Tanınmasının Pozitif Sonuçları Nelerdir?	26
(1) Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırlandırılma Sistemine Tabidir.	26
(2) Şüphede Durumunda Hak ve Özgürlükler Lehine Yorum Yapılır	27
(3) Kanun Hükmünde Kararname İle Düzenlenilemez.....	27
3. Bir Dava Olarak Anayasa Şikâyetinin Niteliği	29
a. Sübjektif Dava ve Objektif Dava Ayrımı.....	29

b. Objektif Dava.....	30
c. Sübjektif Dava.....	32
d. Anayasa Şikâyeti Ne Tür Bir Davadır?.....	32
(1) Türkiye Hukukunda Anayasa Şikâyeti Davasının Niteliği.....	32
(a) İptal ve İtiraz Davalarının Niteliği.....	33
(i) İptal Davasının Niteliği.....	33
(ii) İtiraz Davasının Niteliği.....	33
(b) Anayasa Şikâyetinin Sübjektif Karakterine İlişkin Ögeler	34
(i) Sadece Hakkı İhlal Edilenler Dava Açabilmektedir	34
(ii) Kamu Başdenetçilerine Şikâyette Bulunma İmkânı Tanınmamıştır.....	35
(c) Türkiye'deki Anayasa Şikâyeti Davasının Objektif Ögeleri.....	36
(i) Anayasa'nın Üstünlüğü Esastır.....	36
(ii) Kişiliğe Bağlılık, Vazgeçilemezlik ve Devredilemezlik	36
(iii) Re'sen Tedbir Kararı Verilmektedir.....	37
(iv) Şikâyetten Feragat ve Objektif Hukuk Koruması.....	37
III. ANAYASA ŞİKÂYETİNİN BENZER KAVRAMLARDAN FARKI	39
A. ANAYASA ŞİKÂYETİ VE ACTIO POPULARIS FARKI.....	39
1. Actio Popularis Usulü.....	39
2. Anayasaya Uygunluk Denetiminde Actio Popularis'in Uygulandığı Ülkeler.....	41
3. Actio Popularis'in Anayasa Şikâyetinden Ayrılan Yönleri..	43
B. ANAYASA ŞİKÂYETİ VE "YARI ACTIO POPULARIS" FARKI	44
C. ANAYASA ŞİKÂYETİ VE SINIF DAVASI FARKI.....	45
D. ANAYASA ŞİKÂYETİ VE KOMÜNAL BAŞVURU.....	46
1. Komünal Anayasa Şikâyeti Kavramı	46

2.	Komüenal Anayasa Şikâyetinin Uygulandığı Ülkeler	46
3.	Türkiye’de Komüenal Anayasa Şikâyetinin Uygulanabilirliği.....	47
a.	Tarihsel Olarak Uygulanabilirlik	47
b.	Uluslararası Yükümlülükler Bakımından Uygulanabilirlik	48
E.	ANAYASA ŞİKÂYETİ VE DİLEKÇE HAKKI	50
IV.	ANAYASA ŞİKÂYETİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	51
A.	MUKAYESELİ HUKUKTAKİ GELİŞİMİ.....	51
B.	TÜRKİYE HUKUKUNDA TANINMASI	53
1.	Anayasa Şikâyeti İçin Anayasa Değişikliği Zorunlu Muydu?	55
2.	İçtihat Yoluyla Anayasa Şikâyetinin Tanınması Mümkün Müydü?	56
3.	Yasa Yoluyla Anayasa Şikâyetinin Tanınması Mümkün Müydü?	61

İKİNCİ BÖLÜM

ANAYASA ŞİKÂYETİNİN İŞLEVLERİ

I.	Genel Olarak	65
II.	Anayasa Şikâyetinin Sübjektif İşlevi	67
III.	Anayasa Şikâyetinin Objektif İşlevi	69
IV.	Anayasa Şikâyetinin Katılımcı İşlevi	71
V.	Anayasa Şikâyetinin Meşrulaştırıcı İşlevi	75
A.	Anayasa Yargısı Demokrasi Gerilimi.....	75
B.	Anayasa Yargısının Meşrulaşmasında Anayasa Şikâyetinin Yeri	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ANAYASA MAHKEMESİ'NİN BÜNYESİNDE
YER ALAN SORUNLAR

I.	Mahkeme Mensuplarının Güvenceleri ve Nitelikleri	85
A.	AYM Yargıçları.....	85
1.	Yargıçların Seçilme Biçimi ve Nitelikleri	86
2.	Verilen Kararın İcra Kabiliyeti	94
3.	Özerk Bütçe	96
4.	Yargısal Bağımsızlıklar	97
5.	Azledilmeme ve Emekliye Sevk Edilmeme Güvencesi	98
6.	Mali Teminat.....	99
B.	Raportörler	99
II.	Yorum Faaliyetinden Kaynaklanan Sorunlar	105
A.	Anayasa Mahkemesinin Resmi İdeoloji Sorunu	105
B.	Türkiye Anayasa Mahkemesinin İHAM'a Uyum Sorunu.....	111
C.	Bütünsel ve Özel Bir Sorun: Sosyal Hakların Dışlanması	116
1.	İnsan Haklarının Bütünselliği İlkesi.....	116
2.	1982 Anayasasının Sosyal Haklar Konusundaki Sorunlu Yaklaşımı.....	118

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
İHAM UYGULAMASINDA ANAYASA
ŞİKÂYESİNİN YERİ

I.	Anayasa Şikâyeti Yargılamasının İHAM'ın Faaliyetlerine Katkısı Nedir?	125
II.	Anayasa Şikâyeti Yargılaması İHAM Denetimine Tabi Midir? ...	126
A.	Konuyla İlgili İHAM İctihadının Evrimi	127
B.	AYM'nin Kabul Edilebilirlik İncelemesinin Durumu	130
C.	AYM Önünde Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlali.....	131

D. Anayasa Şikâyeti Tüketilmesi Gereken Bir İç Hukuk Yolu Mudur?	135
1. Anayasa Şikâyeti Yolunun Makul Sürede Tamamlanamaması	138
2. Anayasa Şikâyeti Yolunun Kısıntılı Olması	139
3. Anayasa Şikâyeti Yolunun Erişilebilir Olmaması.....	140
4. Anayasa Şikâyeti Yolunun İhlali Gideremeyecek Olması .	141

İKİNCİ KISIM

ANAYASA ŞİKÂYETİNİN ÖZEL VE USULİ ESASLARI

BİRİNCİ BÖLÜM

ANAYASA ŞİKÂYETİ HAKKININ ÖZNESİ

I. Genel Olarak.....	145
A. Ehliyet Kavramı ve Anayasa Hukukuna Teşmili	146
1. Anayasa Hukukunda Ehliyet ve Terminoloji Sorunu	148
2. Türkiye Anayasa Hukuku Bakımından Ehliyet Kavramının Değerlendirilmesi.....	150
3. Doğmamış Organizmalar Bakımından Yetki (Kişiliğin Başladığı An Sorunu).....	154
a. Genel Olarak Doğmamış Organizmaların Temel Hak ve Taraf Ehliyeti Sorunu.....	155
b. İHAM'ın Doğmamış Organizmaya Yönelik Yaklaşımı.....	156
c. Anayasa Mahkemelerinin Doğmamış Organizmaya Yönelik Yaklaşımı	158
d. Yeni ve Özgün Bir Sorun: Tüpteki Embriyonun Anayasal Durumu	162

- e. Doğmamış Organizmaların Temel Hak ve Özgürlükleri Sorunu 163
- f. Türkiye Anayasa Mahkemesi'nin Yanıtını Bekleyen Bir Soru..... 164
4. Ölüler Bakımından Yetki (Kişiliğin Bittiği An Sorunu) .. 167
- a. Ölüm ve Temel Hak Taşınıcılığı Konusunda Öğretideki Görüşler 167
- b. Almanya AYM'sinin Yaklaşımı..... 169
- c. AYM İçtihadına Yönelik Tepkiler.....171
- d. Ölüler Adına Dava Açılması ve/veya Sürdürülmesi... 173
- (1) Kişinin Mağdur Olduktan Sonra, Anayasa Şikâyetinden Önce Ölmesi 173
- (2) Kişinin Ölüm Anında Mağdur Edilmesi 174
- (3) Kişinin Öldükten Sonra Mağdur Edilmesi 175
- (4) Kişinin Anayasa Şikâyetinde Bulunduktan Sonra Ölmesi 176
- (a) Almanya Uygulaması.....176
- (b) İspanya Uygulaması 179
- (c) İHAM Uygulaması..... 180
- (d) Türkiye Olağan Usul Hukuku Bakımından Uygulama..... 182
- (e) Özgün Bir Durum: Başvurucunun Ölümünden Sonra Herhangi Bir İstem Olmamasına Rağmen İhlalin İncelenmeye Devam Edilmesi..... 184
5. Anayasa Şikâyeti Ehliyeti Tartışmalı Kişiler 185
- a. Çocuklar 185
- (1) Çocuklar Temel Hakların Taşınıcısı ve Kullanıcısı Olabilir Mi? 186
- (2) Çocuklar Anayasa Şikâyeti Hakkınının Taşınıcısı Mıdır? 192
- b. Diğer Kısıtlılar 198
- c. Yabancılar.....202
- (1) Yabancılar Tanınan Siyasal Haklar.....204
- (2) Yabancılar Tanınmayan Kişisel Haklar 206

(3) AYM'nin Yabancılara Yönelik Yaklaşımın Eleştirisi.....	209
d. Tüzel Kişiler.....	212
(1) Tüzel Kişilerin Niteliğine İlişkin Teoriler.....	213
(2) Niteliksel Değerlendirmelerin Uygulamadaki Yansımaları.....	215
(3) Özel Hukuk Tüzel Kişileri.....	220
(a) Almanya'da Özel Hukuk Tüzel Kişilerinin Anayasa Şikâyeti.....	221
(b) İHAM'da Özel Hukuk Tüzel Kişilerinin Anayasa Şikâyeti.....	225
(4) Kamu Tüzel Kişileri.....	227
(i) Almanya AYM'sinin Uygulaması.....	228
(ii) Konuyla İlgili İHAM Yaklaşımı.....	241
(iii) Türkiye Bakımından Özel Bir Değerlendirme.....	244
(5) Tüzel Kişilerin Anayasa Şikâyetinde Temsili.....	249
(6) Tüzel Kişiliğin Sonra Ermesinin ve Nitelik Değiştirmesi.....	250
e. Tabiat ve Hayvanların Anayasa Şikâyeti Hakkı.....	254
f. Mukayeseli Hukukta Anayasa Şikâyetinde Bulunmaya Yetkili Diğer Kişiler.....	257
(1) Birinci Olasılık: Kamu Başdenetçisi.....	257
(2) İkinci Olasılık: Cumhuriyet Başsavcıları.....	259
(3) Türkiye Bakımından Değerlendirme.....	259

İKİNCİ BÖLÜM

KAMU GÜCÜ KAVRAMI

I. GENEL OLARAK.....	263
II. KAMU GÜCÜNÜN ULUSLARARASI SINIRLARI.....	263
III. KAMU GÜCÜNÜN ULUSAL KAPSAMI.....	265
IV. KAMU GÜCÜNÜN ANAYASA ŞİKÂYETİ BAKIMINDAN MEKÂNSAL DEĞERİ.....	267

A.	Klasik Egemenlik Alanı Bakımından Kamu Gücü Kavramı..	268
B.	Klasik Egemenlik Alanının Dışı Bakımından Kamu Gücü Kavramı.....	269
V.	ANAYASA ŞİKÂYETİ BAĞLAMINDA KAMU GÜCÜ SORUMLULUĞUNUN ZAMANSAL SINIRLARI.....	272
VI.	KAMU GÜCÜNÜN TEZAHÜRLERİ.....	275
A.	Bir Kamu Gücü Olarak Yasama.....	275
1.	Yasalar (Genel Olarak).....	278
2.	Türkiye’de Maddi Anlamda Yasaların Anayasa Şikâyetine Konu Edilememesi.....	279
a.	Yeni Bir İptal Yolu Açılacağı Savı	281
b.	İddia ve Değerlendirmenin Aynı Organ Tarafından Yapılacağı Savı.....	281
c.	Yasama Organının Hassasiyeti Savı	282
3.	Sorunun Çözümüne Yönelik Olası Yöntemler	284
4.	Sorunun Aşılması: Anayasa Şikâyeti İncelemede Somut Norm Denetimi.....	286
a.	Anayasa Şikâyeti İncelemesi Bir Dava Mıdır?	288
b.	AYM, Anayasa Şikâyeti İncelemede Bir “Mahkeme” midir?.....	291
c.	Ara Değerlendirme	296
5.	Kanun Hükmünde Kararnameler Meselesi	297
6.	Parlamento Kararları.....	299
B.	Bir Kamu Gücü Olarak Yürütme	302
1.	Sadece Yasanın Uygulanmasından İbaret Yürütme Eylemlerine Karşı Anayasa Şikâyeti.....	309
2.	İdarenin Düzenleyici İşlemleri.....	312
3.	Özel Kişilerin Yürütmenin Geleneksel Ödevleri Kapsamındaki Faaliyetleri.....	312
4.	Yürütmenin Özel Hukuk Kapsamındaki Faaliyetleri.....	313
5.	Yürütmenin Ceza Hukuku Bağlamında Gerçekleştirdiği İşlemler.....	315

C. Bir Kamu Gücü Olarak Yargı	318
1. AYM'nin Yargı Kararları Denetiminin Yarattığı Sorunlar ve Nedenleri	318
2. Yargı Kararlarına Karşı Anayasa Şikâyeti'nin Kapsamı	321
3. Yargı Kararlarına Karşı Anayasa Şikâyeti Denetiminin Sınırları	322
a. Almanya AYM'sinin Kullandığı Kriterler	324
b. Öğretide İleri Sürülen Öneriler	327
c. Konuyla İlgili İHAM Yaklaşımı	331
d. Mukayeseli Öğretideki Tartışmaların Türkiye Hukukundaki Anlamı	332
4. Anayasa Şikâyetine Konu Edilebilecek Mahkeme Karar Türleri	336
a. Mahkeme Kararının Anayasaya Aykırı Bir Yasaya Dayanması	336
b. Anayasal Yargılama Usullerine Uymadan Karar Verilmesi	337
c. Mahkeme Kararının Kendisinin Hak ve Özgürlük İhlal Etmesi	338
(1) Temel Hak ve Özgürlüklerin Hiç Dikkate Alınmaması	339
(2) Temel Hak ve Özgürlüklerin "İlkesel" Olarak Yanlış Değerlendirilmesi	340
5. Anayasa Şikâyetine Konu Edilemeyecek Mahkeme Kararları	341
a. AYM Kararlarına Karşı Anayasa Şikâyeti Sorunu	341
b. Karar Gereçeklerine Karşı Anayasa Şikâyeti	343
c. Ara Kararlara Karşı Anayasa Şikâyeti	344
d. Yüksek Yargı Dışındaki Uyuşmazlık Çözüm Mercilerinin Kararları	346
e. Yabancı Mahkeme Kararlarına Karşı Anayasa Şikâyeti	348

D. İnsan Haklarının Devlet Dışında Kalan Kişilerce İhlali Sorunu: (DRITTWIRKUNG)	349
1. Terminoloji.....	349
2. İnsan Haklarının Yatay Etkisi Teorisinin Ortaya Çıkışı..	350
3. İnsan Haklarının Yatay Etkisi Konusundaki Savlar (Yatay Etki Biçimleri)	352
a. Doğrudan Yatay Etki.....	352
b. Dolaylı Yatay Etki.....	358
E. İhmal Yoluyla Anayasaya Aykırılık.....	361
1. Kamu Gücünün İhmal Biçimleri.....	363
2. Yasama İhmalleri.....	365
a. Mutlak İhmaller (Gerçek İhmaller).....	366
b. Türkiye Anayasa Hukuku Bakımından “Mutlak İhmaller”	368
c. Nispi İhmaller (Gerçek Olmayan İhmaller)	371
d. Türkiye Anayasa Hukuku Bakımından Nispi İhmaller	374
e. Güncelleme Ödevi ve İhmal.....	378
f. Pozitif Yükümlülük Işığında İhmal Sorunu	379
VII. KAMU GÜCÜ MÜDAHALESİNİN GEREKLİ ÖZEL NİTELİKLERİ	383
A. Kişisellik.....	384
B. Güncellik.....	395
C. Doğrudanlık.....	407

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ANAYASA ŞİKÂYESİNE KONU
EDİLEBİLECEK HAK VE ÖZGÜRLÜKLER

I. Genel Açıklama	415
II. Hangi İHAS Metninin Esas Alınacağı Sorunu	415

A.	Resmi Tercümedeki Eksiklikler	417
B.	Resmi Tercümede Anlam Kaymaları.....	418
C.	Ara Değerlendirme	421
III.	EK PROTOKOLLERİN SÖZLEŞME KAPSAMINDA SAYILIP SAYILMAYACAĞI SORUNU	424
IV.	Sözleşme'ye Anlamını Veren Öge: İHAM İçtihatları.....	429
A.	Türkiye'nin Taraf Olduğu Davalardaki İçtihatların Anlamı..	430
B.	Türkiye'nin Taraf Olmadığı Davalardaki İçtihatların Anlamı.....	433
V.	Anayasa Şikâyetine Konu Edilebilecek Temel Hak Ve Özgürlükler	439
A.	Temel Hak ve Özgürlükler Kavramının Maddi Yaklaşımına Kavranması Gerekliği	439
B.	Tarihsel ve Amaçsal Yorum	445
C.	İHAS ve Anayasa Arasında Sistemik Yorum	445
D.	İHAS Kapsamında Olan ve Olmayan Hükümlerin Sistemik Yorumu	447
VI.	Sosyal Hakların Anayasa Şikâyetine Konu Edilebilirliği.....	448

ÜÇÜNCÜ KISIM ANAYASA ŞİKÂYETİNİN USULİ ESASLARI

BİRİNCİ BÖLÜM ANAYASA ŞİKÂYETİ USULÜ

I.	Şikâyetin Yapılma Biçimi: Yazılı Usul.....	455
II.	Yazılı Usulde Kullanılacak Dil.....	456
A.	Anayasa Şikâyeti Dilekçesinde Bulunması Gereken Unsurlar	458
1.	Başvurucuya İlişkin Bilgiler	458
2.	Kamu Gücüne İlişkin Bilgiler	461

3. İhlale ve İhlal Edilen Haklara İlişkin Bilgiler	461
4. Yargılama Prosedürüne İlişkin Bilgiler	462
5. Dizi Pusulası.....	462
6. Sonuç ve İstemler	462
7. İmza.....	463
III. ANAYASA ŞİKÂYETİNİN İLERİ SÜRÜLEBİLECEĞİ MERCİLER.....	465
A. Anayasa Mahkemesine Başvuru	465
B. Diğer Mahkemelere Başvuru	466
C. Yurtdışı Temsilciliklerine Başvuru.....	468
IV. Anayasa Şikâyetindeki Eksiklikler ve Şikâyetin Akıbeti	469
V. Anayasa Şikâyetinde Temsil.....	472
A. Temsilci İfadesinin Anlamı	472
B. Avukatla Temsil Zorunlu Mudur?	473
C. Temsil İlişkisinin İspatlaması	474
VI. Başvuru Harcı.....	475
VII. Adli Yardım İstemleri.....	478
A. Anayasa Şikâyeti Yargılamasında Adli Yardımın Normatif Dayanağı	478
B. Diğer Yargılama Biçimlerindeki Adli Yardım Hükümünün Anayasa Yargılamasına Teşmili.....	479
C. Adli Yardım İsteminde Bulunabilecek Kişiler	479
D. Adli Yardım Koşulları.....	480
1. Yoksulluk Koşulu	480
2. Haklılık Koşulu	481
3. Bir Yan Yargılama Olarak Anayasa Şikâyetinde Adli Yardım Usulü	481
VIII. ANAYASA ŞİKÂYETİ İNCELEMESİ	483
A. KOMİSYON İNCELEMESİ: ŞİKÂYETİN KABUL EDİLEBİLİRLİK (İNCELENEBİLİRLİK) BAKIMINDAN DENETİMİ	484

1. GENEL OLARAK KABUL EDİLEBİLİRLİK İNCELEMESİ VE TÜRKİYE UYGULAMASI	484
a. Kabul Edilebilirlik Teriminin Yerindeligi Sorunu.....	485
b. Mukayeseli Uygulamada Kabul Edilebilirlik Denetimi	486
(1) Çeşitli Ülkelerdeki Kabul Edilebilirlik Örnekleri	486
(2) Almanya Uygulamasında Kabul Edilebilirlik Denetimi	487
(3) İHAM Uygulamasında Kabul Edilebilirlik İncelemesi	489
c. Türkiye AYM'si Uygulaması ve Ara Değerlendirme .	492
2. TÜRKİYE'DE KABUL EDİLEBİLİRLİK (İNCELENEBİLİRLİK) DENETİMİ	493
a. Mahkeme'nin (Kişi, Konu, Zaman, Yer bakımından) Yetkisi.....	495
(1) Kişi bakımından yetki (Ratione Personae).....	495
(2) Konu bakımından yetki (Ratione Materiae).....	495
(3) Yer bakımından yetki (Ratione Loci)	496
(4) Zaman bakımından yetki (Ratione Temporis).....	496
b. Olağan Başvuru Yollarının Tüketilmesi ve 30 Günlük Süre Kaydı	496
(1) Birinci Usuli Koşul: Anayasa Şikâyeti Olağan Kanun Yollarının Tüketilmesinden Sonra Yapılır.	496
(a) Subsidiarite (İkincilik) İlkesi	497
(b) Olağan Kanun Yollarının Anlamı	502
(i) Olağan İdari Yollar.....	503
(ii) Olağan Yargı Yolları.....	508
(c) Tüketme Kavramının Anlamı	510
(i) Şekli Anlamda Tüketmek	512
(ii) Maddi Anlamda Tüketmek	516
(iii) İstisnai Durumlar.....	521
(d) Almanya Uygulamasındaki İstisnalar.....	521
(i) Anayasa Şikâyetinin Genel Bir Öneme Sahip Olması	522

(ii) Şikâyetçinin Ağır ve Telafi Edilemez Zararı	523
(iii) Başarı Şansı Olmayan Başvuru Yolları.....	524
(e) Kanun Yollarının Kaçırılması Riski ve Riske Karşı Tedbir.....	531
(f) Fiziksel Nedenlerle İç Hukuk Yollarını Tüketmeme Sorunu.....	533
(2) İkinci Usuli Koşul: 30 Günlük Süre Kaydı	534
(a) Süre Kaydının Niteliği.....	535
(b) Sürenin Hesaplanma Biçimi.....	538
(i) 30 Günlük Sürenin Başlangıcı	538
(ii) 30 Günlük Sürenin Sona Erişi.....	543
(3) Anayasa Şikâyeti Süresinin Kaçırılması ve Eski Hale İade (Mazeret Hukuku).....	544
(a) Başvurucu anayasa şikâyeti için öngörülen sürenin içinde başvurmamış olmalıdır.	545
(b) Sürenin kaçırılması bir mazerete dayanmalıdır.	546
(c) Mazeretin ortaya çıkmasında başvurusunun kabul edilemez bir kusuru bulunmamalıdır. ...	547
(d) Eski Hale Getirme'ye İlişkin Bazı Örnekler ...	548
(i) Şikâyetçinin yasayı bilmemesi	548
(ii) Sürenin başlangıç anına ilişkin sorunların bulunması	549
(iii) Hastalık	549
(iv) Dilekçenin iletim aracındaki sorunlar ...	550
(v) Tutulu Olma Hali.....	550
(vi) Temsilcinin Hatları	551
(vii) Kişinin Kendisi İle İlişkili Olmayan Mücbir Haller	551
(e) Mazeret ile Süresinde Başvuru Yapılmaması Arasında Uygun İlliyet Bağı Bulunmalıdır.....	551
(4) Yasalar ve Diğer Düzenleyici İşlemlere Karşı Anayasa Şikâyetinde Zaman Sorunu.....	551
(5) İhmal Suretiyle İhlaller ve Anayasa Şikâyeti Zamanı	553

c.	Anayasal Bakımdan ve Şikâyetçinin Zararı Bakımından Önemsiz Başvurular	554
(1)	Anayasal Bakımdan Önem Koşulu (Objektif Önem Kriteri).....	554
(a)	Kriterin İşlevleri	557
(b)	Kriterin Uygulama Alanı	558
(2)	Şikâyetçi Bakımdan Önemli Zarar Koşulu (Sübjektif Önem).....	559
d.	Açıkça Dayanaktan Yoksun Olmama Koşulu	562
3.	TÜRKİYE'DE KABUL EDİLEBİLİRLİK İNCELEMESİNİN AŞAMALARI.....	563
a.	Komisyon Raportörlüğü Birimi Aşaması.....	563
b.	Komisyon Aşaması	564
(1)	Komisyonların Kararlarını Verme Biçimi: Oybirliği.....	565
(2)	Özgün Bir Durum: Kısmi Kabul Edilebilirlik Kararı	566
c.	Komisyon'un Anayasa Şikâyetinin Kabul Edilebilirliğine (İncelenebilirliğine) İlişkin Karar Veremeyeceği Haller	567
4.	KABUL EDİLEBİLİRLİK KONUSUNDAKİ KARARININ KESİNLİĞİ	568
a.	Kabul Edilebilirliğe/Edilemezliğe İlişkin Kararların Kesinliği.....	569
b.	Kabul Edilebilirlik/Edilmezlik Kararlarının Gerekçeli Olması Gerekliliği	571
c.	Kabul Edilebilirlik/Kabul Edilemezlik Kararlarının Yayınlanması Sorunu.....	574
B.	BÖLÜM İNCELEMESİ: ŞİKÂYETİN ESAS BAKIMDAN DENETİMİ.....	575
1.	Bölümler Raportörlüğü Aşaması.....	576
a.	Kabul Edilebilirlik Kararı Verilmemiş Anayasa Şikâyetleri	576
(1)	Oybirliği Sağlanamaması.....	576

(2) Şikâyetin Niteliği veya Kabul Edilebilirliğin Esasa Bağlı Olması	577
(3) Komisyon'un Anayasa Şikâyetinin Kabul Edilebilirliğine (İncelenebilirliğine) İlişkin Karar Veremeyeceği Hallerde Bölüm İncelemesi	578
b. Kabul Edilebilirlik (İncelenebilirlik) Kararı	
Verilmiş Anayasa Şikâyetleri.....	578
(1) Araştırma Evresi.....	578
(a) Layihalar Teatisi.....	578
(b) Delil Toplama Süreci.....	581
(i) Tanık dinleme.....	582
(ii) Keşif yapma	583
(iii) Uzman dinleme	584
(2) Karar Taslağının Hazırlanması.....	586
(3) Ar-İç Tarafından İnceleme ve Görüş Bildirme Evresi.....	586
(4) Bölümlerin Karar Verme Evresi.....	587

İKİNCİ BÖLÜM

ANAYASA ŞİKÂYETİ YARGILAMASINDA KARARLAR

I. Karar Kavramının Nitelendirilme Biçimi	593
II. Karar Türleri	594
A. Düşme Kararı.....	594
B. Kötüye Kullanım Kararı	595
C. Geçici Tedbir Kararı.....	598
1. Terminoloji Hakkında	600
2. İhtiyati Tedbir Düzenlemesinin Süregelen Tartışmaya Katkısı.....	602
3. Geçici Tedbirin İşlevleri.....	604
4. Geçici Tedbir İsteminde Bulunabilecek Özneler	605
5. Geçici Tedbir İsteminin Muhatabı, Zamanı ve Sayısı.....	608

6. Geçici Tedbir Kararının Diğer Yargılama Yolları ve Esas Kararla Olan İlişkisi: İstisnailik.....	611
7. Geçici Tedbir Kararı Verilebilecek Haklar Sorunu.....	613
8. Geçici Tedbir Kararı İçin Gerekli Şartlar.....	615
a. Genel Koşul: Anayasa Şikâyeti Yargılamasına Uygun Olma Koşulu	615
b. Geçici Tedbir Kararının Özel Koşulları.....	617
(1) Ağır ve Telafi Edilmez Dezavantaj.....	617
(2) Aciliyet.....	619
(3) Kamu Yararı.....	620
c. Geçici Tedbir Kararı Örnekleri	621
d. Yan Yargılama Olarak Geçici Tedbir Yargılaması	630
D. Pilot Karar	631
1. Pilot Karar Tekniğinin Gelişimi ve Özgünlendiği Amaç... ..	634
2. Pilot Karar Yöntemine Yönelik Eleştiriler	638
3. Pilot Kararın Unsurları.....	639
a. Pilot Karar Bölüm Tarafından Verilir	639
b. Tarafların, Adalet Bakanlığının İstemi veya Re'sen İnceleme	640
c. Sistematiik ve Yapısal Bir Sorunun Bulunması	640
d. Yapısal Sorun ve Alınması Gereken Tedbirler	642
e. Benzer Başvuruların İncelenmesinin Ertelenebilirliği	645
4. Pilot Karar Tekniği ve Düzenleyici İşlemlere Karşı Anayasa Şikâyeti Sorunu	646
E. Esasa İlişkin Karar	648
1. Esasa İlişkin Kararda Neye Hükmedilebilir?	649
2. AYM Yasası'nın Restitutio in Integrum İlkesi Işığında Eleştirisi.....	652
3. Esasa İlişkin Kararın (Hükümün) Kesinliği	653
a. Anayasa Mahkemesi Kararlarının Şekli Anlamda Kesinliği	654

---

b. Anayasa Mahkemesi Kararlarının Maddi Anlamda Kesinliği.....	655
(1) Maddi Anlamda Kesin Hükümün Objektif Sınırları.....	656
(2) Maddi Anlamda Kesin Hükümün Sübjektif Sınırları.....	662
(a) Maddi Anlamda Kesin Hükümün ‘Inter Partes’ Etkisi	663
(b) Maddi Anlamda Kesin Hükümün “Erga Omnes” Etkisi	663
F. ÇELİŞKİLİ KARARLARIN ÇÖZÜMÜ	664
G. SOYUT VE SOMUT NORM DENETİMİ	
KARARLARINDAN SONRA ANAYASA ŞİKÂYETİ	664
1. SOYUT NORM DENETİMİ SONRASINDA ANAYASA ŞİKÂYETİ.....	665
2. SOMUT NORM DENETİMİ SONRASINDA ANAYASA ŞİKÂYETİ.....	667
H. ANAYASA ŞİKÂYETİ YARGILAMASININ YENİLENMESİ	669
SONUÇ	671
KAYNAKÇA	681